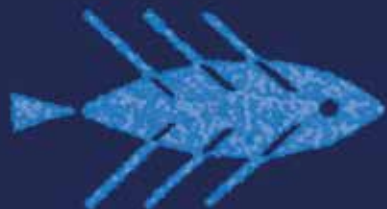

M U S E O

N U E V A

TABARCA

TEXT EXPOSICIÓ

EDICIÓ EN VALENCIÀ

PRESENTACIÓ

La millor forma de conservar és conèixer...

A partir de la declaració de Nova Tabarca com a Conjunt Historicartístic l'any 1964, l'increment any rere any del nombre de visites és una realitat, cosa que sens dubte ha repercutit en l'esdevenir de l'Illa i dels seus habitants.

El coneixement i conservació del seu conjunt monumental i el medi natural en què se situa, la forma de vida i costums dels tabarquins, així com la mateixa demanda dels sorpresos visitants que s'acosten a aquest enigmàtic lloc al mig del mar, fa que l'obertura d'aquest espai museístic es veïés com una autèntica necessitat.

D'aquesta manera el MUSEU NOVA TABARCA ret un homenatge a les sacrificades persones que la van habitar des de finals del segle XVIII, al mateix temps que es converteix en un centre d'interpretació on poder obtenir una valuosa informació com a punt de partida per al recorregut per l'Illa, la qual és el veritable objecte de museu.

GEOGRAFIA

"...Alacant és una ciutat menuda de bones construccions. Té soc, mesquita-aljama i una altra mesquita per a la predicació. Exporta espart a tots els països del mar. Hi ha moltes fruites i hortalisses, figues i raïm. Té una alcassaba inassequible i elevada en el cim d'una muntanya, a la qual es puja amb fatiga i cansament. Malgrat la seua menudesa, es construeixen naus per a llargs viatges i barcasses. Prop d'aquesta Ciutat, cap a l'oest, hi ha una illa anomenada PLANÈSIA. Es troba a una milla de la costa. És un bon ancoratge, que pot servir a les naus de l'enemic. Està situada davant del Promontori de l'Observatori. Des d'ací a la ciutat d'Alacant hi ha deu milles"

A-l'Idrisi, geògraf àrab

Text escrit en el segle XII.

El xicotet arxipèlag de Nova Tabarca, front al cap de Santa Pola, pertany al terme municipal d'Alacant.

L'illa principal, Illa Plana, té forma allargada amb uns 1800 m de longitud màxima i 400 m d'amplària, amb una altitud mitjana de 7 m sobre el nivell del mar.

Al Nord de l'estret istme existent se situa en l'actualitat el menut port; cap a l'oest es troba el nucli habitat i cap a l'est, un gran espai obert conegut com el Camp, testimoni mut d'un temps en què aquesta terra es va aconseguir treballar malgrat les adversitats naturals.

L'arxipèlag el completen una sèrie d'illots (La Pedrera, La Galera i La Nau), junt amb nombrosos esculls (Negre, Roig, Cap del Moro, Sabata i Naveta).

GEOLOGIA

L'arxipèlag de Nova Tabarca pertany a les elevacions bètiques en els seus afloraments més orientals, amb una evolució tectonico-sedimentària semblant a la de les terres circumdants.

L'escassa qualitat de la pedra arenosa emprada en la construcció de les muralles i portes, extreta de la mateixa illa, i amb una enorme porositat, va ser causa de la ràpida degradació dels elements construïts.

Podem observar una seqüència en els afloraments, des dels més antics, cas de les ofites, que constitueixen la major part de la zona oriental de l'Illa, fins als més recents. Sobre aqueixos primers materials, descansen un conjunt de calcarenites amb una antiguitat aproximada de 5 milions d'anys. Inclou la presència de nivells margosos amb presència de microfòssils marins, els quals, arrasats hui en dia, han servit de pedrera per a l'obtenció de material de construcció en l'illa.

Finalment, fa 2 milions d'anys es formen els dos últims trams, la potència total dels quals és d'entre 1 i 2 m. L'inferior,

format per un conglomerat de còdols i ciment calcarí, en el qual es troben fòssils de mol·luscos; i el superior, que no abasta el mig metre de grossor, el formen llims rojos que contenen una gran quantitat de caragols continentals.

UN ENCLAVAMENT ESTRATÈGIC

Planèsia o Illa Plana, nom amb què es coneixia en l'antiguitat, és un enclavament geogràfic de gran importància des del punt de vista estratègic. La seua situació, així com la riquesa de les seues aigües quant als recursos pesquers, fa que des d'almenys època romana, tal com la investigació arqueològica ha demostrat, haja estat visitada per gent amb un establiment possiblement marcat per la temporalitat.

"...El golf anomenat il·licità per Mela i Plini, hi ha tres illes, i entre elles la Plana, que per a Estrabó és Planèsia..."

Al llarg de l'Edat Mitjana es tenen poques notícies relacionades amb l'illa i destaquen únicament les escasses referències documentals respecte als assumptes pesquers i els primers intents de construcció d'elements defensius per a aprofitar l'indiscutible valor que l'enclavament oferia.

L'any 1541 es va produir la visita de l'emperador Carles V, que hi va fondejar els seus vaixells durant una nit en tornar de la reeixida campanya a Alger, i que va considerar la seguretat d'aquest lloc superior a què podia oferir el port d'Alacant.

Vicente Bendicho, en la seua crònica sobre la ciutat d'Alacant escrita en el segle XVII, descrivia l'illa amb gran detall, tal com es reflecteix en aquest extracte:

"...està a la part de llevant del promontori del Cap de l'Aljub, anomenat així per un que posseïx dit cap, molt antic almenys de temps dels moros, perquè aljub és un vocable morisc i està prop del castell

o lloc nou de Santa Pola, que es troba ben guarnida d'armes, peces i soldats i és de l'excel·lentíssim Duc de Maqueda i Nájera, marquès d'Eb. Està aquesta illa al migdia d'aquesta Ciutat i a la

seua vista, té una longitud al voltant de mitja llegua, de latitud poc més mig quart, no té aigua, ni ha sigut mai habitada, encara que em diuen que hi ha vestigis que degueren ser d'algun talaia o abríc de pescadors.

...És, també, de molt de profit pel preciós peix que en tota l'illa es pesca de tot gènere. Els danys que vam rebre d'aquesta illa són molts perquè hi ha hagut captius, si bé ara no s'hi produeix tant de dany per la molta atenció que es té quan es dirigeixen a ella, i perquè els moros naveguen en vaixells redons i no en fragates com solien. S'ha dit que l'excel·lentíssim Duc de Lerma, quan era favorit de Sa Majestat Felip III, li va intentar convèncer que s'edificqués un fort a l'illa, però no va tenir cap èxit perquè costaria molt sustentar-lo i perquè està prop del Lloc Nou..."

EL NOM: NOVA TABARCA

L'illa, després d'estar sumida en l'oblit durant dècades, pren nou protagonisme a partir de mitjans del segle XVIII, ja que, també ara, la seua privilegiada situació geogràfica la feia molt aprofitable. Les tensions militars amb el nord d'Àfrica, les incursions de pirates a les costes alacantines i l'existència de contrabandistes, va plantejar les primeres idees sobre la seua repoblació i ús militar cap al 1760.

En aquella època, a Tabarka, una altra xicoteta illa pertanyent a la Corona espanyola situada front les costes de Tunis, es produeixen una sèrie d'esdeveniments fonamentals per al futur de la Planèsia alacantina. Habitada per genovesos que, sota pavelló espanyol, es dedicaven fonamentalment a la recol·lecció del coral, amb una fructífera economia i una situació d'alt valor geoestratègic en el context mediterrani, a mitjan segle l'illa és envaïda pels tunisians, els quals van capturar els seus habitants que van patir captivitat a Tunis i a Alger al llarg de més d'una dècada.

En el 1768 el rei Carles III, previ pagament del rescat, els va alliberar, i van ser traslladats a Alacant on provisionalment van ser acollits al col·legi Jesuïta.

El rei Carles III va néixer a Madrid en l'any 1716, fill de Felip V i Isabel de Farnesio. El seu regnat estigué determinat per les reformes internes dutes a terme per un equip de govern il·lustrat, entre els quals va destacar el comte d'Aranda. Es va posar en explotació i van repoblar moltes terres improductives, i el projecte dut a terme a Nova Tabarca va ser fruit d'aqueixes polítiques reformistes. Va morir a Madrid en l'any 1788.

És en aquells moments, aprofitant la política repobladora del comte d'Aranda, quan es pensa en l'Illa Plana com a lloc idoni per a l'assentament definitiu d'aquesta gent, al mateix temps que la convertien en un punt militar avançat en la defensa costera.

En el 1770, amb moltes de les cases construïdes, es va produir el trasllat, i per això, a partir d'aquests moments, i en record de l'origen dels seus pobladors, passaria a anomenar-se Illa de Nova Tabarca, nom que s'ha mantingut fins als nostres dies.

Pedro Pablo Abarca de Bolea y Ximénez de Urrea, el comte d'Aranda, va néixer a Siétamo (Oscà) en l'any 1719, i va morir a Epila (Saragossa) en el 1798. Va ser un dels impulsors del programa de repoblació de zones deshabitades del regne, i sent president del Consell de Castella, el rei Carles III li va encomanar en l'any 1769 la missió de buscar assentament per als tabarquins a l'Illa Plana.

ELS PRIMERS COLONS

Una vegada instal·lats a Nova Tabarca, una sèrie de privilegis i exempcions els van ser concedides pel Rei, com eximir-los del servei d'armes i del pagament d'impostos a què estaven subjectes uns altres pobles de la monarquia.

Es va encomanar el comandament a un governador de curta graduació militar i es va destinar tropa per a la defensa de la plaça.

El 21 de febrer de 1769, el comte d'Aranda va ordenar al governador d'Alacant, el senyor Guillermo de Baillencourt, que es realitzés

la "Matrícula dels tabarquins rescatats d'Alger", la qual, encapçalada pel que fóra rector de Tabarka, Juan Bautista Riverola, enumera totes les unitats familiars, així com persones que no integraven cap família.

LA CONSTRUCCIÓ D'UNA UTOPIA

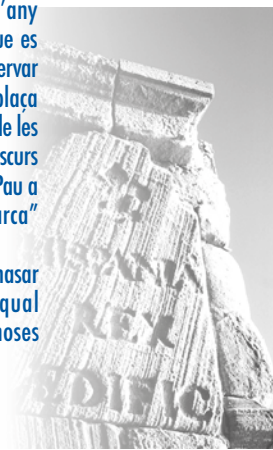
Una vegada instal·lats els nous colons tabarquins, es va concebre la definitiva construcció d'una ciutadella fortificada amb funcions d'establiment militar avançat a les costes alacantines.

Els treballs són encarregats a l'enginyer militar Fernando Méndez de Ras, el qual va donar major envergadura al projecte entre 1772 i 1775, ja que va plantejar la construcció d'una verdadera ciutat fortificada seguint els plantejaments urbanístics, militars, ideològics i estètics del Barroc.

En les seues muralles es van obrir tres portes: Sant Miquel al Nord, Sant Rafel a l'Est, i finalment, Sant Gabriel, a l'Oest, en la qual una inscripció al·ludeix el rei Carles III, qui va autoritzar les obres.

No obstant això, aquesta complexa concepció era més ambiciosa que real, i això va determinar que mai no s'arribés a realitzar en la seua totalitat. L'enorme despesa que ocasionaven les particulars condicions naturals de l'entorn, així com els recents canvis en les relacions amb el Nord d'Àfrica, van provocar que el projecte de Méndez no pogués concloure's.

Així, en l'any 1779, el rei ordena que es valore la utilitat de conservar la ciutadella com a plaça forta, i en compliment de les ordres es redacta el "Discurs sobre la Plaça de Sant Pau a l'Illa de Nova Tabarca" realitzat per l'enginyer Militar Balthasar Ricaud, en el qual s'exposaven les penoses condicions

d'habitabilitat que al lloc hi havia, encara que també esmentava els èxits que s'havien produït.

"No solament li va negar la naturalesa el preciós auxili de la llenya sinó també l'indispensable element d'aigua dolça, i per aquests màxims defectes va estar en el passat inhabitada"

"...però també és cert que amb haver-la fortificat s'ha aconseguit l'avantatge de llevar als contrabandistes el dipòsit als efectes de les seues il·lícites introduccions i als pirates algerians un abrís on amb les seues galiotes inquietaven la nostra navegació i insultaven les pròximes costes i cales "

BALTHAZAR RICAUD

Discurso sobre la Plaza de San Pablo en la Ysla de Nueva Tabarca, 17 d'abril de 1.779.

Amb tot, fins a la mort de Méndez ocorreguda en el 1782, no es van suspendre les obres definitivament, i al final l'evident somni va esdevenir una utopia.

NOUS USOS, NOVES IDEES

A partir de l'any 1789, amb el regnat de Carles IV, la Junta Suprema d'Estat es va plantejar el futur immediat de Nova Tabarca. En aquesta conjuntura s'emmarquen les noves propostes de distints enginyers militars, cas d'Antonio Ladrón de Guevara, que es planteja el derrocament parcial del llogaret i la construcció de dues torres defensives.

En aquell moment estaven construïts els elements fonamentals del sistema defensiu, així com edificis representatius, civils i religiosos, cas de la Casa del Governador i l'Església.

El rei Carles IV va néixer a Nàpols en 1748, fill de Carles III i Maria Amàlia de Saxònia. Sota el seu regnat, Nova Tabarca va començar a perdre la seua condició d'important endavament estratègic i de defensa costera. En aqueix marc es va construir la Torre de Sant Josep, la qual havia de convertir-se en l'únic baluard defensiu que existís a l'illa. Va morir a Nàpols en l'any 1819.

Un altre projecte, en aquest cas de Baltasar Ricaud, proposava la construcció d'una única torre al centre de l'illa, segons la pròpia llegenda del plànol, "el paratge més avantatjós...".

"A aquest fi si la Superioritat després d'examinat l'actual projecte tingués a bé aprovar-lo, convindrà que en primer lloc permeta la demolició de l'Església i de la Casa del Capellà com a perjudicials per a la defensa de la nova torre i inútils en aquell establiment..."

Fruit d'aquesta última proposta és la construcció de la Torre de Sant Josep, situada al Camp, mitjançant una Reial Ordre de 12 de setembre de 1790. Rafael Viravens, en la seua Crònica de la ciutat d'Alacant, ens descriu l'edifici:

"Entre els edificis mes notables que es van construir, hem de citar la torre de Sant Josep, erigida a l'E de la Illeta. Aquest fort és un castell de pedra que consta de tres pisos, on hi ha un pati i habitacions per a presó i allotjament de tropa: s'hi puja per una escala de pedra interceptada per un pont llevadís; sobre la porta d'entrada apareixen els escuts de les Armes Reials; té en les seues façanes finestres amb reixes de ferro, i el fort està coronat amb bateries a barbets, que el circunden pels seus quatre fronts, mostrant en els angles garites volades."

RAFAEL VIRAVENS I PASTOR

Crònica de la Ilustre y siempre fiel ciudad de Alicante, 1.876

A partir d'aquests moments comença l'abandó gradual de l'illa quant a les seues funcions militars, que culmina en el 1828 amb una disposició reial, que establia la cessió de fortificacions i edificis als seus propis habitants.

En ple regnat d'Isabel II, amb la implantació del règim constitucional, la derogació de privilegis concedits per Carles III i la pèrdua de qualsevol interès militar, Nova Tabarca es veu sumida en l'oblit. L'utòpic projecte de Ciutat del dihuít era només un record i la decadència de la població ja no es va detenir, per la qual cosa va arribar a estar pràcticament deshabitada en la segona meitat del segle XIX:

"...en els nostres dies a penes existeix aquella bonica població les obres de la qual van ser sens dubte confiades a mans inexpertes, [les de Méndez d'Arran] a jutjar per l'estat completament ruïnós que es troben: algunes famílies de pescadors habiten hui les poques cases que encara queden en peu."

NICASIO CAMILO JOVER,

Reseña Histórica de la Ciudad de Alicante, 1.863.

ELS TEMPS RECENTS

Durant la segona meitat del segle XIX i primeres dècades del XX, Nova Tabarca adquireix uns trets propis que determinen el seu esdevenir posterior. La desídia a què es va vore sotmesa va fer que els tabarquins es tancaren en si mateixos i lluitaren per subsistir en un espai tan limitat i amb uns mitjans tan adversos.

Ja sota la jurisdicció d'Alacant, únicament van ser dues les actuacions vuitcentistes de rellevància, cas de la construcció del far en 1854, el qual serviria com a escola de faroners, i la ubicació definitiva del cementeri tapiat en l'extrem oriental de l'Illa.

La veritat és que a principis de la passada centúria l'Illa no disposava de llum, aigua, clavegueram, ni port on fondejar els barcos i refugiar-se en cas de temporal.

En aquesta situació, les activitats econòmiques relacionades amb la mar van constituir el suport bàsic de la població, al mateix temps que el barco constituïria el seu principal mitjà de transport i ferramenta de treball. La corderia, confecció de xarxes, nanses, construcció de barcos i la pràctica diària de la pesca, van permetre la permanència en l'Illa.

Durant la primera meitat de segle, les activitats pesqueres van continuar a bon ritme, fins i tot van propiciar un cert progrés a l'Illa i el creixement de la seua població.

Un art tipus trampa com l'aladrava, va ser la base d'aquesta situació, que canviaria cap a mitjans de segle a causa de diversos factors. Els primers símptomes d'esgota-

ment dels fons marins a causa de la pesca d'arrossegament, així com el canvi en les rutes migratòries de les tonyines, van provocar que en l'any 1960 desaparegués l'Aladrava de Tabarca, l'última de la província d'Alacant.

L'evident descens en l'activitat pesquera va coincidir amb el sorgiment d'una nova economia, la turística, el desenvolupament de la qual constitueix en l'actualitat, el suport bàsic de la població tabarquina.

GENTS DE MAR

ELS ARTS DE PESCA DE NOVA TABARCA

La gent de Nova Tabarca ha tingut una intensa relació amb el seu medi natural, EL MAR, i això els ha portat a adaptar-se, crear i utilitzar una sèrie d'utensilis i arts de pesca que els serviren per a extraure les seues riqueses, i poder mantenir així l'economia de subsistència de què vivien.

Des de l'Edat Mitjana, l'activitat pesquera havia anat minvant en les nostres costes fins que en el segle XVIII es produeix una autèntica convulsió.

En la segona meitat de segle es comencen a introduir alguns arts de platja com la xàvega, o d'arrossegament, com el cas del bou.

Xàvega / Bol

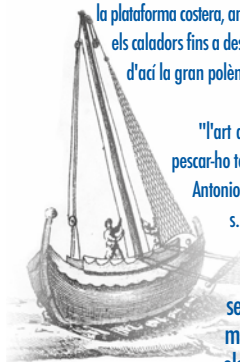
"Xarxa gran de fil de cànem, composta de diverses peces, que formen les seues bandes i cóp, que entre pescadors s'anomenen de Tir, i la mas comuna i profitosa a les nostres costes de l'oceà i Mediterrani des del golf de Roses, fins a l'embocadura del Riu Guadiana".

SAÑEZ REGUART,

Diccionario Histórico de las Artes de la Pesca Nacional,
1791-1795

Bou

El bou, o pesca d'arrossegament per parella va tenir una progressió lenta però ineludible, i ja a mitjans del segle il·lustrat, les parelles a vela s'havien establert de manera contundent en el llevant peninsular, amb un rendiment extraordinari. Açò estava motivat per la pràctica virginitat de la plataforma costera, amb la qual cosa aquest art arrossegava els caladors fins a despoblar en pocs anys els fons marins; d'ací la gran polèmica que ha suscitat.

"l'art de pesca que posseeix la facilitat de pescar-ho tot no és un verdader art"

Antonio Sañez en referència al Bou (mitjan s. XVIII)

Els arts de deriva, sense cap contacte amb els fons marins, cas de la bonitola, i els arts de setge, com el conegut amb el nom de Teranyina, també han sigut practicats a Tabarca.

Un art de calada fix com el tremall té una gran tradició en l'illa, així com també en l'actualitat la moruna.

Moruna

Art de calada fix que s'usa a Nova Tabarca actualment entre els mesos d'abril i juny. Està format per una xarxa travessera d'un sol drap calada perpendicularment a la costa, amb dos caragols i un còp. Amb la moruna, grossa o xirretera, es capturen espècies estacionals, principalment la cerviola, que constitueix un 85 % de les captures.

Tremall

"Art de molt d'ús per a pescar en el mar i en els rius, conegut generalment per aquesta veu, format amb tres xarxes de diferents malles: és a dir, tres draps de xarxa units en tota la seua llargària i amplària, com si diguérem tres vares de llenç tallades amb separació, i després cosides juntes per les seues vores superior i inferior..."

ANTONIO SAÑEZ REGUART,

Diccionario Histórico de los Artes de la Pesca Nacional,
1791-1795

Els arts d'ham com el palangre, la fluixa i el curricà també han sigut habituals entre els pescadors tabarquins, els quals, mitjançant un cap amb diversos hams, o amb canyes, les utilitzen a bord d'una embarcació.

Palangre

"Art o manera de pescar amb hams la mas innocent, perquè no destrueix els mars. Se li aplica també el nom d'Art Reial, sens dubte per aquesta circumstància. En distints paratges li denominen Espinel..."

ANTONIO SAÑEZ REGUART,

Diccionario Histórico de los Artes de la Pesca Nacional,
1791-1795

Finalment, les trames de pesca tipus gàbia, la nasa, gamera o llangostera, segons les espècies a capturar, són els instruments més utilitzats, les quals són manufacturades pels mateixos pescadors.

Nasa

"Art de pesca, que sobre ser dels més enginyosos, sembla per les seues disposicions que pot ser dels més antics. En la història dels arts la casualitat, que ha donat origen a un gran nombre d'útils descobriments, va proporcionar posar la seua invenció en el fet d'advertir-se com era de fàcil ser agafat un xicot grapat de peixets en alguna cistella o cosa equivalent, que es va introduir en l'aigua de les vores del mar o d'algun riu, i que extraient-li'n després, filtrant o escorrent-se pels intersticis dels vimens, joncs, canyes o palla que estava format, quedaven agarrats o en sec dins de la seua concavitat, privats del propi element, i sense arbitri per a escapar..."

ANTONIO SAÑEZ REGUART,

Diccionario Histórico de los Artes de la Pesca Nacional,
1791-1795

L'ALMADRAVA UN MITJÀ DE SUBSISTÈNCIA

Un altre art de calada fixa com l'almadrava ha tingut una gran repercussió en tota la costa d'Alacant i ha constituït la base d'una economia elemental com la tabarquina fins a mitjans de la centúria passada. Dissenyat específicament per a la captura de la tonyina, la seua evolució ha sigut molt complexa fins a arribar a la coneguda "almadrava de còp" implantada ací des de finals del segle XIX.

A partir de 1830 aquest art de pesca va tenir una gran expansió a la zona que duraria més d'un segle, moment a partir del qual decauria en gran mesura.

A causa fonamentalment de la persecució implacable a què s'han vist sotmeses les tonyines al llarg de totes les èpoques, així com al canvi en les seues rutes migratòries, en l'any 1960 desapareixia definitivament l'almadrava de Tabarca.

Almadrava

L'almadrava de còp, producte de la combinació de dos tipus anteriors (almadrava de vista i almadrava d'anada i tornada), utilitza les xarxes fixes i unes altres mòbils que ajuden a guiar les tonyines cap al còp o cambra de la mort. La seua complicada estructura es forma a partir en una sèrie d'elements fonamentals, cas del quadro o capturadora, part principal de l'estructura, que es divideix en cambra, bordonal, i el còp, lloc on es produeix "l'alçada", mitjançant la qual es puguen les tonyines capturades a la superfície.

Les parts auxiliars s'anomenen raberes, que formen un sistema de xarxes verticals de gran longitud que obstaculitzen el pas dels peixos i els dirigeixen al quadro principal.

L'almadrava de Tabarca, sense ser de grans dimensions, comptava amb una rabera de terra que partia de l'illot La Galera, amb 1000 m. de llargària fins a arribar al quadro, calant el còp a 34 m. de profunditat. En aquesta almadrava, el testimoni de la qual es conserva a l'edifici magatzem que actualment ocupa el Museu Nova Tabarca, van arribar a treballar 35 homes, amb una figura principal, l'arraís, el qual dirigia els treballs d'orientació i col·locació de l'art.

EL BARCO

Des de l'ocupació definitiva de l'illa a finals del segle XVIII, l'economia i la necessitat de transport dels tabarquins dependran d'un element fonamental en les seues vides: el BARCO.

A Nova Tabarca ha sigut usual el trànsit de menuts bots a rem i barcos amb la tradicional vela triangular, la vela llatina, que feien faenes pesqueres i de transport de viatgers. Açò va generar l'existència d'un ofici important, de gran arrelament en l'illa, com foren els calafats o fusters de ribera, els quals eren artesans que construïen i també reparaven les barques de pesca.

Per ser en essència una ferrament de treball, les embarcacions s'han adaptat a les condicions marines de les nostres costes, a les aigües per on han de navegar i al tipus d'art pesquer que es practica.

A Nova Tabarca han sigut essencialment dos els tipus d'embarcacions que de manera habitual solcaven les seues aigües. Ens estem referint al bot i al falutxo de vela llatina (Llaüt, llaud). El primer era una menuda embarcació impulsada a rem, en ocasions per a donar servei a les grans barques del bou. Si alguna vegada usava vela, muntava l'anomenada "Vela mística", una vela llatina truncada.

El llaüt és sens dubte el barco més habitual en el nostre litoral, i tant ell com el seu "germà menor" la bussa, estan associats a pràcticament tota l'activitat duta a terme a l'illa.

Els llaüts costers i els pesquers menuts són els més populars a Nova Tabarca, els quals, amb unes mesures pròximes als 8 m d'eslora per 2'5 m de mànega, han sigut destinats primordialment a la pesca i al trasllat de gent a la Península.

Cap al 1920 va ser el moment en què la flota tabarquina era més nombrosa i generava treball pel que fa a la construcció de barcos, no solament per al servei de l'illa, sinó també per al de poblacions properes.

En l'actualitat són escasses les embarcacions associades a la Confraria de Pescadors de Tabarca, les quals pertanyen a unitats de pesca artesanal.

LA CONSERVACIÓ DEL MAR. ECOSISTEMES INSULARS I RESERVES MARINES

En els últims anys s'ha considerat necessària la creació de zones marines protegides per a la conservació dels ecosistemes litorals, el restabliment dels poblaments biològics de les àrees adjacents i el manteniment de la producció pesquera.

Dins d'aquest àmbit d'actuació cal emmarcar la creació de reserves marines, definides com a zones que tenen com a objectiu primordial la protecció d'espècies marines en favor del seu desenvolupament

i proliferació.

A banda de la de Nova Tabarca, n'hi ha altres dotze reserves a l'Estat espanyol, situades a Catalunya, Illes Balears, Comunitat Valenciana, Múrcia, Andalusia i les Illes Canàries.

Totes contenen i desenvolupen les principals comunitats bentòniques mediterrànies, i s'intenta que coincideixen amb les àrees en què la incidència humana és menor.

Aquests espais marins es poden diferenciar en funció del model de comunitats que alberguen de manera predominant:

Comunitats pertanyents als fons blans en mar obert, on s'inclouen les praderies de fanerògames marines com La Cymodocea nodosa i Posidonia oceànica, amb

presència als fons de la mateixa illa de Nova Tabarca i a les costes murcianes.

Comunitats fotòfiles i esciòfiles sobre substrats rocosos i fons detrítics, on s'inclouen praderies de posidònia sobre roca, coral·lígen, etc. Aquestes comunitats es troben principalment al voltant de les illes del litoral mediterrani.

En el cas de les illes, el seu caràcter tancat i limitat, provoca diferents cicles ecològics. Així, la coneguda fragilitat dels ecosistemes insulars és proporcional a la superfície que tenen, i resulta clarament major en aquelles de xicotetes proporcions, cas de Nova Tabarca.

D'altra banda, el seu valor com a enclavaments en el medi marí és molt significatiu, i resulta especialment rellevant en el cas de les aus, les quals poden reunir-se en grans concentracions en un moment clau del seu cicle vital.

Així, els ecosistemes insulars són essencials per a la protecció del medi marí, de manera que en el seu entorn es produeix un increment real de la biodiversitat i la productivitat, la qual cosa fa fonamental la seua conservació.

GUANYANT EL FUTUR: LA RESERVA MARINA DE NOVA TABARCA

Aquesta reserva es va crear l'any 1986 i va ser la primera de l'Estat espanyol. La petició per part de l'Ajuntament d'Alacant es va basar en un estudi realitzat per la Universitat d'Alacant, en què es manifestava el bon estat del medi marí illenc i de les comunitats biològiques que l'habitaven, en particular, dels recursos d'interès pesquer.

Amb una forma rectangular, té una superfície total de 1400 ha. i els seus fons

oscil·len entre els 0 i 40 m de profunditat. Es tracta de substrats rocosos i arenosos i fangosos en els quals predomina la praderia de Posidonia oceànica en un òptim estat de salut. La seua densitat i extensió permet servir d'aliment i refugi a un gran nombre d'espècies directa o indirectament implicades en els arts de pesca tradicionals de caràcter local.

Per a evitar la perjudicial pesca d'arrossegament que podria afectar a zones de posta i reproducció de moltes espècies d'interès pesquer, s'han instal·lat esculls artificials, que al costat de l'ancoratge d'antigues embarcacions pesqueres de fusta, han permès observar la recuperació de la praderia i de les poblacions de peixos i cefalòpodes en els últims anys.

En aquesta reserva marina es diferencien una sèrie de comunitats biològiques d'especial singularitat:

Praderies de Posidònia

Les praderies de Posidònia oceànica formen la comunitat més madura i complexa que pot haver en fons arenosos o rocosos, des de 0 a 30 m de profunditat. Alberguen una alta biodiversitat, tenen una elevada producció primària, intervien en l'estabilitat sedimentària i constitueixen l'hàbitat i zona de cria, posta i reproducció de moltes espècies.

Per a desenvolupar-se són necessàries unes excel·lents condicions de lluminositat, transparència i qualitat en les aigües, i per això la seua presència indica una bona qualitat ambiental, cosa que evidentment denoten les aigües tabarquines.

Grutes semifosques

Les grutes semifosques es caracteritzen per la falta de llum, la qual cosa condiona la vida en aqueixos enclavaments. Els vegetals no poden desenvolupar-se, predomina la fauna suspensívora que entapissa les parets de les coves, cas de gorgònies, esponges, madreporaris, etc. També serveix de refugi diürn a peixos de comportament nocturn.

La coneguda com a Cova del Llop Marí, en el perfil sud de l'Illa, és un exemple d'aquests hàbitats. El seu nom fa referència a l'últim refugi de la foca monjo en aquestes aigües, abans de la seua desaparició.

Les cornises de vermèdids

Les cornises de vermèdids estan formades per una multitud de petxines en forma de tub que pertanyen al gasteròpode sèssil Dendropoma

pteraeum. La consolidació dels tubs es deu a l'acció de les algues roges, que per acció cimentadora construeixen plataformes de vermèdids sobre substrat.

Coral·lígen

El coral·lígen, desenvolupat a partir de restes d'organismes calcaris incrustants, forma blocs sobre substrats blans en fons d'entre 30 i 40 m. Sobre ells s'instal·len algues, i es poden trobar nombrosos microhàbitats en els quals es diversifiquen els organismes.

En definitiva, la Reserva Marina de Tabarca contempla tres funcions bàsiques d'acord amb els fonaments de la seua creació: la conservació de les espècies i hàbitats; la investigació científica; i el desenvolupament en la gestió de recursos econòmics de manera sostenible i equilibrada amb el medi natural.

En aquest sentit, les diferents activitats econòmiques i la presència humana ha condicionat la planificació de la reserva en tres àrees amb distint nivell de protecció.

BIODIVERSITAT A NOVA TABARCA: EL MITJÀ TERRESTRE I MARÍ.

El medi natural de l'illa està condicionat pel típic clima mediterrani. Les seues aigües són netes, de caràcter temperat en el període hivernal i marcadament subtropicals en l'estació estival, la qual cosa també condiona el seu entorn marí.

De la mateixa forma, la particular topografia illenca, així com la manca de vegetació i intensa exposició solar, marquen poderosament les característiques climàtiques locals, i amb això, la configuració de la seua biodiversitat.

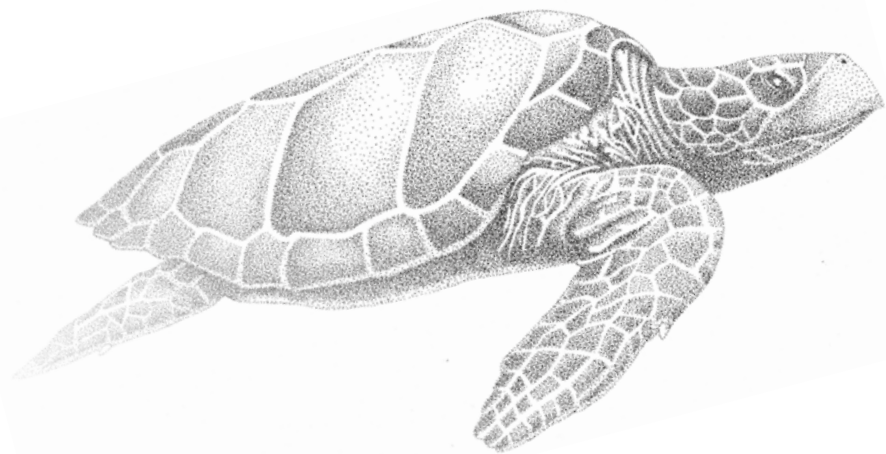
A causa del seu caràcter insular, l'acció del mar i la manca d'aigua han exercit una influència decisiva en el paisatge vegetal i això provoca que les plantes tabarquines estiguen adaptades a la salinitat del medi i a la manca de pluja regular.

L'illa presenta una vegetació continental constituïda per un reduït nombre d'espècies de curta duració quant a la seua floració i fructificació, les quals no difereixen en excés de les presents en les zones continentals més pròximes.

Les millor representades es troben en els dos terços orientals de l'illa, pròpies de zones degradades i ambients costers, adaptades a unes dures condicions naturals i a l'acció antròpica. Tot el contrari al que succeeix en la superfície ho trobem al medi marí de Nova

Tabarca, on la riquesa de la seua biodiversitat és evident. Els fons arenosos i el substrat rocós són les seues principals comunitats biològiques, com és el cas de la praderia de *Posidonia* oceànica, una planta marina endèmica mediterrània des de fa més de seixanta milions d'anys, vital, no solament des del punt de vista ecològic i biològic, sinó també important per a la consolidació dels substrats blans i fre a l'erosió de l'onatge sobre la costa. Sota les seues aigües abunden diversos invertebrats i peixos d'interès pesquer.

AYUNTAMIENTO DE ALICANTE CONCEJALÍA DE MEDIO AMBIENTE

ARCHIVO MUNICIPAL DE ALICANTE (A.M.A.)

UNIDAD DE CONSERVACIÓN DEL PATRIMONIO
HISTÓRICO ARTÍSTICO MUNICIPAL
(C.O.P.H.I.A.M.)

PATRONATO MUNICIPAL DE CULTURA

CAM

Caja de Ahorros
del Mediterráneo

NUEVA TABARCA
MUSEO